

УДК 346.3

Поліна Бітюк,

молодший науковий співробітник
відділу правового забезпечення ринкової економіки
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака
Національної академії правових наук України

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ДОБРОСОВІСНОСТІ ТА СВОБОДИ ДОГОВОРУ

Стаття присвячена дослідженню співвідношення добросовісності та свободи договору як принципів господарського договірних права. Попри відсутність чіткого закріплення в господарському законодавстві, наявність та регулятивний потенціал вказаних принципів встановлено на підставі наявного нормативного масиву. Проаналізовано доктринальні підходи до співвідношення добросовісності і свободи договору. Виявлено науковий потенціал здійснення співвідношення добросовісності та свободи договору на основі концепції призми.

Ключові слова: добросовісність, свобода договору, господарський договір, концепція призми, корекція договірної поведінки.

Постановка проблеми. Відомо, що принципи права здійснюють неабиякий вплив на договірні відносини сторін у тому числі за участю суб'єктів господарювання. Але через малодослідженість у науці саме господарського права найбільший інтерес та наукову перспективу має вивчення взаємодії та взаємовпливу принципу свободи договору та принципу добросовісності у господарських договірних відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що або ці принципи зазвичай досліджуються окремо, або їх співвідношення традиційно зводиться до тези про те, що добросовісність є обмежувачем свободи договору. Так, принцип добросовісності в тому чи іншому його аспекті досліджували О. О. Бакалінська, О. В. Безух, С. М. Бервено, Д. Г. Павленко, В. Д. Примак, А. В. Смітюх, Ю. А. Тобота, І. М. Шаркова та ін. Принцип свободи договору ж став предметом дослідження О. А. Беяневич, В. О. Горєва, А. Г. Карапетова, А. В. Луць, О. І. Савельєва та ін. Попри це питання співвідношення добросовісності та свободи договору у вітчизняних господарсько-правових дослідженнях не отримало свого достатнього висвітлення.

Метою статті є дослідження співвідношення добросовісності та свободи договору як принципів господарського договірних права, виявлення їх взаємодії та взаємовпливу у господарських договірних відносинах.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що в Господарському кодексі України від 16.01.2003 [1] (далі – ГК України) не визначені принципи права, які покладені в основу регулювання відносин відповідних суб'єктів. У ст. 6 ГК України йдеться про *загальні принципи господарювання*, під якими законодавець розуміє забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; свободу підприємницької діяльності у межах, визначених законом; вільний рух ка-

піталів, товарів та послуг на території України; обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави; захист національного товаровиробника; заборону незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини.

Ми приєднуємось до висловленої думки про необхідність розмежування понять принципів господарювання та принципів господарського права. Так, як справедливо зазначає М. О. Козачук, принципи господарського права – це керівні засади (ідеї), які визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин у сфері господарювання, тоді як принципи господарювання є основними початками здійснення господарської діяльності, а не її правового регулювання. При цьому принципи права впливають на формування принципів господарювання, а принципи господарювання – на розвиток принципів господарського права [2, с. 5, 6]. На думку В. С. Щербини, закріплені у ст. 6 та ст. 44 ГК України загальні принципи господарювання та принципи підприємницької діяльності можна іменувати принципами ринкової економіки України [3, с. 87].

Вочевидь, відсутність нормативного закріплення принципів права, що можуть бути покладені в основу регулювання відносин у сфері господарювання, можна вважати недоліком, прогалиною в ГК України. Оскільки загалом питання принципів господарського права є таким, що потребує окремого глибокого осмислення, зазначимо лише, що в літературі пропонувалась така система принципів господарського права: в основі лежать загальноправові принципи – справедливість, рівність, свобода, гуманізм, верховенство права, правова визначеність, пропорційність і добросовісність; на рівні галу-

зових принципів господарського права – рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання, забезпечення господарського правопорядку та законності у сфері господарювання, захист економічної конкуренції та поєднання публічних і приватних інтересів у сфері господарювання; на рівні міжгалузевого принципу можна відзначити захист прав споживачів [2, с. 8].

Дотримуючись ракурсу нашого дослідження, слід зазначити, що, попри відсутність чіткої фіксації в ГК України принципів добросовісності та свободи договору, їх наявність та регулятивний потенціал (враховуючи певну галузеву специфіку) можна вивести навіть із того нормативного масиву, яким нині маємо змогу оперувати.

Зокрема, як зазначає О. А. Беяневич, зміст принципу свободи договору розчиняється в окремих нормах ГК України. Дійти такого висновку дає можливість системне тлумачення змісту окремих положень ГК України, зокрема ст. 44 про самостійне формування підприємцем програми діяльності, вибір постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, та ст. 67 щодо можливості підприємств вільно вибирати предмет договору, визначати зобов'язання, інші умови господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України. Отже, принцип свободи договору може бути визначений не як нормативний принцип, а як такий принцип, що виводиться з норм [4, с. 67].

Принагідно нагадаємо, що Цивільний кодекс України від 16.01.2003 [5] (далі – ЦК України), навпаки, визначає свободу договору як норму-принцип, що знайшла своє закріплення у ст. 627, відповідно до якої сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Зі змісту наведеної статті також виводяться нормативно визначені складники (елементи) свободи договору, а саме:

- право вільно укладати договір;
- право обирати контрагента;
- право визначення умов договору¹.

Специфіка свободи договору у господарських договірних відносинах полягає у відсутності для певних категорій суб'єктів господарювання можливості укладати договори на власний розсуд, можливості обирати контрагента та можливості самостійно визначати умо-

ви договору у встановлених законодавством випадках. Насамперед це стосується тих договорів, що обтяжені публічним компонентом, – договорів про закупівлю, купівлю-продаж об'єктів приватизації, оренду державного майна, концесійних договорів тощо.

Так, О. А. Беяневич зазначає, що у договірних відносинах за участю держави принцип свободи договору діє нерівномірно, а саме:

- він виключається для державних органів, що виконують відповідні функції в договірних відносинах (продавця державного майна, орендодавця, концесієдавця, замовника) у межах своєї компетенції, визначеної законодавчо;
- він виключається для суб'єктів господарювання, які зобов'язані в силу закону укладати відповідні договори з урахуванням застережень, встановлених законом;
- для суб'єктів господарювання, що не зобов'язані укладати договори певного виду, але добровільно вступають у такі договірні відносини, свобода договору в основному починається і закінчується на стадії укладення договору з огляду на спеціальний правовий режим таких договорів. У цьому разі впливати на зміст такого договору, зміну його умов або розірвання суб'єкт господарювання може в обмежених випадках.

Таким чином, у господарських договорах, обтяжених публічним компонентом, принцип свободи договору діє у звуженому вигляді, і межі його дії визначаються публічною, соціальною спрямованістю таких договорів, їх юридичною метою та об'єктом [4, с. 68].

Принагідно варто зазначити, що саме через таку особливість дії свободи договору у господарських договірних відносинах В. С. Щербина зазначив недоцільність перенесення принципу свободи договору, що притаманний певним цивільним правовідносинам, на відносини за участю суб'єктів господарювання. Адже цей принцип має істотні обмеження навіть у цивільних правовідносинах, зокрема у разі укладання публічних договорів, договорів приєднання тощо. ГК України, на відміну від ЦК України, надає перевагу у регулюванні договірних відносин закону, а не договору; для господарських договорів здебільшого характерним є здійснення публічних закупівель, застосування державного оборонного замовлення, а також використання типових і примірних договорів; у господарських відносинах досить важливим є обмеження договірної свободи приписами законодавства про захист економічної конкуренції тощо [3, с. 91]. Разом із тим ми приєднуємось до позиції О. А. Беяневич, яка зазначає, що принцип свободи договору, сформульований в ЦК, «працює» і у сфері господарських договірних відносин тоді, коли для окремих видів договорів законодавцем не встановлений спеціальний правовий режим. Через це у сфері господарювання можна виділити два правових режими: загальний (переважно з приватноправовим регулюванням) і спеціальний (з домінуванням публічно-правового компонента), що надає можливість визначати основні підходи до практики застосуван-

¹ В літературі було запропоновано і додаткові складові свободи договору, як-то право сторін укладати непоіменовані договори, право визначати способи забезпечення договірних зобов'язань тощо. Докладніше див.: [6, с. 139-143]. Проте, на нашу думку, подібні складові цілком підпадають під зазначене на нормативному рівні право визначення умов договору (іншими словами, здебільшого серед подібних пропозицій має місце лише конкретизація змісту договору).

ня принципу свободи договору до відносин у сфері господарювання [4, с. 68].

Окремо варто мати на увазі, що сфера господарювання специфічна ще й тим, що говорити про рівність її учасників (зокрема, суб'єктів господарювання) у разі укладення господарських договорів можна досить умовно, адже на практиці економічно сильніша сторона завжди може зловживати наявною у неї ринковою владою та нав'язувати економічно слабкішій стороні не вигідні для неї умови. Іншими словами, сфері господарювання невід'ємно притаманна економічна нерівність її учасників.

У ГК України відсутня також і норма, в якій би було закріплено принцип добросовісності. Разом із тим у ст. 5 ГК України зазначено, що однією з конституційних основ правового господарського порядку є визнання і дія принципу верховенства права. Відповідно, можемо констатувати, що принцип добросовісності має міжгалузевий характер через закріплення у ст. 8 Конституції України [7] принципу верховенства права, одним зі складників якого є саме добросовісність. Вказане також впливає із рішення Конституційного суду України від 01 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес), відповідно до якого добросовісність визначається як загальноправова засада [8]. Отже, принцип добросовісності є одним із принципів господарського права та поширюється на господарські відносини.

Добросовісність традиційно прийнято розглядати як один з обмежувачів свободи договору². Загалом у доктринальних джерелах прийнято розрізняти дві моделі обмеження свободи договору, а саме:

– *ex ante* модель обмеження свободи договору, яка полягає у встановленні державою прямих обмежень свободи договору шляхом вказівки на те, які конкретно умови сторонам забороняється узгоджувати у договорі. Ці вказівки втілюються в імперативні норми, що запроваджують прямі заборони або позитивні приписи, з яких такі заборони недвозначно випливають. У межах такої моделі держава мінімізує роль конкретного суду, що розглядає спір, в якісній оцінці договірних умов. Політико-правова оцінка прийнятності відповідного змісту договору здійснюється праводавцем

(законодавцем або вищим судом) *ex ante*, а суду, що розглядає конкретний спір, залишається шляхом механічної дедукції застосувати відповідну заборону та визнати весь договір або окрему його умову недійсними або ж іншим чином не приводити волю сторін у виконання;

– *ex post* модель обмеження свободи договору, відповідно до якої законодавець або вищі суди закріплюють на рівні закону або прецедентної практики загальні оціночні стандарти, яким угода та її умови мають відповідати, та фактично делегують основну частину політико-правової оцінки відповідності конкретних договірних умов цим оціночним стандартам суду, що розглядає конкретний спір. Особливістю цієї моделі є ретроспективна судово оцінка. Під час укладення договору неможливо абсолютно точно передбачити, чи визнає суд юридичну силу договору в цілому або його умови, чи не визнає. Тому це питання з'ясовується у разі передачі відповідного спору на розгляд суду. Під час розгляду спору суд перевіряє спірну умову на відповідність певним оціночним критеріям належного змісту договорів (справедливість, добросовісність, моральність тощо). Якщо суб'єктивна думка судді така, що воля сторін суперечить цим оціночним критеріям, він реалізує свою правомочність не визнавати юридичну силу договірних умов. Нині ця модель реалізується практично у всіх країнах світу, в яких суди формують широку практику стосовно відмови у приведенні до виконання умов, що суперечать таким закріпленим у законі оціночним стандартам, як добросовісність, публічний порядок, справедливість тощо [10, с. 5-6].

З практичної точки зору раціональним є використання симбіозу зазначених двох моделей для досягнення збалансованого та виваженого обмеження свободи договору. Але, безперечно, *ex post* модель є більш гнучкою, оскільки оперує арсеналом інструментів у вигляді оціночних понять (серед яких є і добросовісність), які дозволяють швидко реагувати на зміни у суспільстві³.

Поняттю та природі добросовісності загалом присвячена достатня кількість робіт, у яких досліджуються найрізноманітніші її аспекти. За своїм лексичним значенням добросовісність означає властивість за значенням «добросовісний», яке у свою чергу характеризує певного суб'єкта, як такого, який «чесно, старанно і сумлінно виконує свої обов'язки» [12, с. 325].

З огляду на вказану семантику добросовісність переважно і розглядається дослідниками як «чесне, зі всією ретельністю і акуратністю виконання обов'язків, старанність» [13, с. 87], «чесність, відсутність протиріччя між

² В літературі було вдало підмічено, що право визнає свободу договору, але реалізація такої свободи призводить до того, що те саме право здійснює обмеження особистої свободи. Свобода на переддоговірній стадії обертається «несвободою» після укладення договору. Загальна стратегія судів у розвинутих країнах стосовно договорів полягає у максимальній повазі свободи сторін за власним переконанням укладати договори, щоб потім ефективно обмежити сторони в їх свободі передумати. Відповідно, значна свобода договору фактом його укладення перетворюється на не менш значну несвободу від договору [9, с. 24].

³ Тут доцільно пригадати слова Й.О. Покровського, який зазначав, що закон, навіть найбільш досконалий, неминуче відстає від життя: один раз виданий, він залишається нерухомим, між тим як життя безперервно іде уперед, створюючи нові потреби та нові відносини [11, с. 94-95].

тим, що людина думає і що говорить, прагнення виконати кожну справу найкращим чином» [14, с. 152-155], «прагнення сумлінно захистити цивільні права та забезпечити виконання цивільних обов'язків» [15, с. 285], «межа добровільного виконання своїх обов'язків» [16, с. 334]. Казуальна практика зазначала, що вимога справедливості, добросовісності та розумності цивільного законодавства практично виражається у встановленні його нормами рівних умов для участі всіх осіб у цивільних відносинах; закріпленні можливості адекватного захисту порушеного цивільного права або інтересу; поєднанні створення норм, спрямованих на забезпечення реалізації цивільного права, з шануванням прав та інтересів інших осіб, моралі суспільства тощо. При цьому окремо вказувалося, що добросовісність означає прагнення сумлінно захистити цивільні права та забезпечити виконання цивільних обов'язків [17].

На нашу думку, добросовісність можна охарактеризувати як певний поведінковий стандарт суб'єкта господарювання, який полягає у постійній його орієнтації на загальноправові правила поведінки під час реалізації своїх прав та виконанні своїх обов'язків у процесі здійснення вказаним суб'єктом господарської діяльності. Відразу підкреслимо, що під загальноправовими правилами поведінки ми маємо на увазі правила поведінки, які встановлюються не лише позитивним правом, а й правовими ідеями та принципами права, які виходять за рамки суто позитивістського типу праворозуміння. Юридична ж формалізація стандартів добросовісної поведінки варіюється залежно від специфічного контексту і може бути виражена у закріпленні спонукань діяти відповідно до моральних установок суспільства або ж заборон неприйнятної поведінки.

У літературі зазначалося, що особливістю договірної права у сфері господарювання є те, що воно повинне забезпечити не тільки задоволення певних приватних особистих інтересів учасників ринкових відносин, а й стабільність і розвиток ринкових відносин з отриманням певного результату кожним суб'єктом ринку [18, с. 226]. Тому концептуально застосування у господарських договірних відносинах саме такої оціночної категорії, як добросовісність, може забезпечити досягнення і приватних інтересів учасників ринкових відносин, і стабільність господарського обороту загалом.

На нашу думку, цікавою та такою, що заслуговує на висвітлення, є позиція скандинавського вченого Йорі Мунукки, який щодо питання співвідношення свободи договору та добросовісності вказує на існування трьох можливих концепцій такого співвідношення, а саме:

1) *концепція підтримки*: попри те, що добросовісність та свобода договору частіше ді-

ють «по різні сторони», у різних напрямках, подеколи вони все-таки функціонують в одному напрямі, підтримуючи одна одну. На думку вченого, це може відбуватись, наприклад, коли була досягнута згода щодо умов, але формальне завершення оформлення договору не відбулось, і тоді одна зі сторін може застосувати добросовісність, щоб зробити договір юридично обов'язковим, або застосувати до іншої сторони переддоговірну відповідальність. У такому разі добросовісність конфліктує із свободою договору, але не з усіма її елементами. Так, на думку автора, у наведеному випадку з добросовісністю конфліктує лише такий елемент свободи договору, як свобода вільно укладати договір, а саме його негативна сторона – свобода утриматись від укладання договору. Видається, що добросовісність в описаному випадку переддоговірної відповідальності навіть підтримує інший елемент свободи договору, а саме обов'язкову силу договору⁴. У зв'язку із цим мали місце спроби пояснити взаємозв'язок між свободою договору та добросовісністю у тому сенсі, що одне є джерелом іншого, або що дія обох правових принципів спрямовується в одному напрямі – виконання основоположної мети або духу договору. Разом із тим зазначається, що ця концепція проблематична в тому сенсі, що за відсутності атмосфери добросовісності у праві не було б можливості робити висновки про щось, що сторони не передбачають. Втім, у багатьох випадках, вирішуючи спір, суди можуть брати до уваги щось більше, ніж власне фактичний договір;

2) *концепція протистояння*: існує інша думка, яка зводиться до того, що свобода договору та добросовісність перебувають у відношенні протистояння одна до іншої. Однак, як зазначається, ця концепція також є проблематичною, оскільки елементи свободи договору не завжди збігаються, а тому один чи більше елементів цього принципу можуть бути «на стороні» добросовісності. Зокрема, така складова частина принципу свободи договору, як можливість вільно обирати контрагента, на думку окремих учених, у її позитивному сенсі дуже рідко перебуває у конфлікті з добросовісністю;

3) *концепція призми*: ця концепція пропонує розглядати добросовісність як призму, через яку можна оцінювати свободу договору. Ця призма виправляє спотворення основоположних ідей свободи договору. Якщо без застосування такої призми, з урахуванням усіх обставин справи ситуація видається диспропорційною, починає діяти саме добросовісність. Як часто ж призма добросовісності модифікує ситуацію, залежить від тих її функцій, що розглядаються, та від конкретних обставин справи. Здебільшого призма взагалі не змінює ситуацію або змінює її зовсім незначною мірою, якщо ця ситуація стосується поточного права. Тоді добросовісність виступає як спосіб захисту права, що застосовується у складних справах. З іншого боку, якщо ситуація – це лише договір, а не загальні правила, відступ від яких має бути окремо обумовлений, то добро-

⁴ Постулат про те, що обов'язкова сила договору є одним з елементів свободи договору, вочевидь, є загальноприйнятим у правовій науці скандинавських країн, зокрема Швеції, звідки і походить даний науковець.

совісність можна розглядати як джерело другорядних зобов'язань, що доповнюють майже кожен договір [19, с. 243-245].

Висновки

Іншими словами, в останній із запропонованих вище концепцій співвідношення свободи договору та добросовісності дещо зміщується акцент і добросовісність розглядається не як правовий інструмент обмеження свободи договору, а як правовий інструмент корекції перед- та договірної поведінки, що, в принципі, є виправданим. На нашу думку, виконуючи функцію корекції поведінки сторін, добросовісність одночасно й обмежує свободу договору, а радше навіть не обмежує, а допомагає «свободі» рухатись по необхідній праву та суспільству траєкторії, що, у свою чергу, сприяє підтриманню стабільності господарського обороту. Тому вивчення співвідношення добросовісності та свободи договору на основі наведеної концепції призми є науково перспективним.

Цікавою та такою, що потребує окремого теоретичного осмислення, є також теза про добросовісність як «джерело другорядних зобов'язань, які доповнюють майже кожен договір». Відомо, що регулятивна функція принципів права може проявлятися як безпосередньо (коли за умови відсутності норми справу має бути вирішено на основі принципів права), так і опосередковано (так, учасники правовідносин звертаються до основоположних принципів права для тлумачення норм права, для подолання прогалин та колізій у праві, а також для оцінки норм права на їх відповідність принципам права) [20, с. 5]. Якщо вести мову про добросовісність як регулятор господарських договірних відносин, то її особливість полягає у впливі на правосвідомість сторін такого договору, що зрештою призводить до вибору ними певного поведінкового стандарту. Чи можна вважати, що в такому разі добросовісність породжує певні другорядні зобов'язання, потребує подальшої наукової розвідки.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
2. Козачук М. О. Свобода підприємницької діяльності та її обмеження в законодавстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / М. О. Козачук. – К., 2011. – 16 с.
3. Щербина В. С. До питання щодо принципів господарського права / В. С. Щербина // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2014. – № 1. – С. 85-92.
4. Беляєвич О. А. Принцип свободи договору за Цивільним та Господарським кодексами України / О. А. Беляєвич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридична науки. – 2004. – № 60-62. – С. 64-68.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
6. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / [Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.] ; за ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
7. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01 грудня 2004 р. № 18-рп/2004. – Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 3288. – С. 67.
9. Карапетов А. Г. Свобода договора и ее пределы / А. Г. Карапетов, А. И. Савельев. – М.: Статут, 2012. – Т. 1. – 452 с.
10. Карапетов А. Г. Свобода договора и ее пределы / А. Г. Карапетов, А. И. Савельев. – М.: Статут, 2012. – Т. 2. – 453 с.
11. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровского. – М.: Статут, 1998. – 353 с.
12. Словник української мови : в 11 томах / за ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. – Том 2. – К.: Наукова думка, 1971. – 552 с.
13. Бабаєв В. К. Презумпции в советском праве / В. К. Бабаєв. – Горький: Изд-во ГВШ МВД СССР, 1974. – 124 с.
14. Петерский И. С. Толкование международных договоров / И. С. Петерский; отв. ред.: С. Б. Крылов, Г. И. Тункин. – Москва: Госюриздат, 1959. – 172 с.
15. Голубєва Н. Ю. Загальна характеристика принципів цивільного права України / Н. Ю. Голубєва // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – Вип. 34. – С. 282-286.
16. Мацелик М. О. Добросовісність і оптимізація при сплаті податків / М. . Мацелик, В. А. Пригоцький // Держава і право. – 2010. – Вип. 48. – С. 333-339.
17. Постанова Вищого господарського суду України від 04.12.2007 у справі № 30/200-07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
18. Безух О. В. Теоретичні проблеми правового регулювання відносин економічної конкуренції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 2.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / О. В. Безух. – К., 2015. – 405 с.
19. Munukka J. Harmonization of contract law: in search of a solution to the good faith problem / J. Munukka // Scandinavian Studies in Law. – 2005. – № 48. – P. 229-250.
20. Бахновська І. П. Основоположні принципи права як інтегруючий елемент правової системи України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І. П. Бахновська. – Х., 2011. – 19 с.

Стаття посвячена дослідженню співвідношення добросовісності і свободи договору як принципів господарського договорного права. Незважаючи на відсутність чіткого закріплення в господарському законодавстві, наявність і регулятивний потенціал вказаних принципів встановлені на основі існуючого нормативного масиву. Проаналізовані доктринальні підходи до співвідношення добросовісності і свободи договору. Виявлено науковий потенціал здійснення співвідношення добросовісності і свободи договору на основі концепції призми.

Ключевые слова: добросовестность, свобода договора, хозяйственный договор, концепция призмы, коррекция договорного поведения.

The article is dedicated to the research of correlation between good faith and freedom of contract as principles of economic contract law. Despite the absence of their distinct fixation in the economic legislation, the presence and regulatory potential of the mentioned principles are established based on the available normative corpus. Scientific approaches towards the correlation between good faith and freedom of contract are analyzed. The scientific potential of the performance of correlation between good faith and freedom of contract based on the prism concept has been found.

Key words: good faith, freedom of contract, economic contract, prism concept, correction of contract behavior.

